
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՑ

Բանալի բառեր – Շահան Շահնուր, Բերսաբե Գրիգորյան, նամակներ, հայ գրականություն, գրողներ, գրական առնչություններ

Հայոց ցեղասպանության ամբողջ սարսափներն ապրած, հայրենիքից արմատախիլ արված և արքորի տառապալից ուղիներով անցած հայ որբերը, հայտնվելով աշխարհի մեծ ու փոքր քաղաքներում, փորձում էին իրենց տեղը հաստատել օտար ափերում, ձևավորվում էր հայ սփյուռքը, դրա հետ նաև «սփյուռքահայ» հասկացությունը: Տարիներ անց հենց նրանց սերունդը հայ գրականությանը պարզևեց սփյուռքահայ գրողների մի շքեղ աստղաբույլ, որի կարկառուն ներկայացուցիչներից էր ֆրանսահայ գրող Շահան Շահնուրը (1903-1973):

Շահան Շահնուրը (Շահնուր Քերեսթեճյան) ծնվել է Կոստանդնուպոլսի գեղեցիկ ու հայաշատ թաղամասերից մեկում՝ Սկյուտարում, 1903 թ. օգոստոսի 3-ին: Մի քանի տարի սովորել է տեղի Մեմերճյան վարժարանում, այնուհետև տեղափոխվել Պերպերյան վարժարան, որն ավարտել է 1921 թ.: Հետագայում իր անվանը ավելացնելով վարժարանի տնօրեն Շահան Պերպերյանի անունը՝ սկսել է հանդես գալ Շահան Շահնուր անունով:

Վարժարանում ուսանելու տարիներին նա գիտելիքները հարստացրել է նաև իր մորեղբոր՝ արևմտահայ անվանի մտավորական Թեոդիկի մոտ, օգտվել ոչ միայն նրա հարուստ գրադարանից, այլև նույնքան հարուստ կենսավորձից, շփվել նրա տանը հյուրընկալվող արևմտահայ նշանավոր մշակութային գործիչների հետ:

1922 թ. նոյեմբերից Պոլսում սկսված նոր արտագաղթը Շահնուրին 1923 թ. հասցնում է Փարիզ: Այստեղ նա հանգամանորեն ուսումնասիրում է ֆրանսիացի ճանաչված գրողների գործերը, շատ բան սովորում նրանցից: Մակայն Շահնուրը ամենից առաջ իր հետ Փարիզ էր տարել արևմտահայ դասական գրականության լավագույն ավանդույթները՝ լեզվի հարստությունն ու արտահայտիչ պատկերավորությունը, բառի, խոսքի մեծ տարողությունն ու դիպուկ գործածությունը, վերլուծական մտքի խորությունն ու սեղմությունը:

Թերևս հենց սա էր այն վճռորոշ գործոնը, որը միանգամից մեծ հռչակ ու ճանաչում բերեց 25-ամյա Շահնուրին, երբ 1929 թ. հրատարակեց իր անդրանիկ գեղարվեստական երկը՝ «Նահանջ առանց երգի» վեպը: Փարիզում Շահնուրը շարունակում է հարստացնել իր գիտելիքները. 1928-1932 թթ. սովորում է Փարիզի համալսարանի գրականության ֆակուլտետում: 1933 թ.

լույս է տեսնում նրա «Հարալեզներուն դավաճանությունը» խորագրով պատմվածքների ժողովածուն:

Գրողի ինքնությունն գրելաձևն ու ոճը, հարուստ ու պատկերավոր լեզուն արժանի շարունակությունն էր մեր արևմտահայ շքեղ արձակի այն բարձր մակարդակի, որը ձևավորվել էր Գրիգոր Զոհրապի, Երվանդ Օտյանի, Ռուբեն Զարդարյանի և այլոց բեղուն գործունեությամբ:

Թե՛ վեպում և թե՛ պատմվածքներում հայրենիքից արմատախիլ եղած վտարանդու հոգու ցավի ուժով նա համարձակ նայել է ճշմարտության այքերին՝ իր հերոսների միջոցով ամբողջացնելով ինքնությունը կորցնելու վտանգի ենթակա հայի հավաքական կերպարը: Տաղանդի հոգր ուժով նա ահագանգել է սփյուռքահայի գլխին կախված ազգային ինքնամոռացման վտանգը, քանի որ շատ լավ տեսնում ու զգում էր, որ եվրոպական քաղաքակրթության կլանիչ հորձանուտում դանդաղ ու անդառնալի կորչում էր հայի տեսակը: Իր հիմնած գաղթօջախներում հայը գերմարդկային ճիգեր էր գործադրում վերագտնելու և վերստեղծելու ազգային կյանքը, պայքարում էր ուժացման համառորեն առաջ գնացող գործընթացի դեմ, որը գրողի համար խիստ ցավագին էր:

1930-ական թվականների վերջին վերոհիշյալ երկու գործերից ու հոդվածներից հետո Շահնուրը Արմեն Լյուբեն գրական կեղծանունով սկսեց տպագրվել ֆրանսերենով, թեև այդ գործերով ևս նա մնաց հայ, իր ժողովրդի ցավերով ապրող ու տառապող գրող, որը շատ արագ ճանաչում ձեռք բերեց ֆրանսերենով ընթերցողների շրջանում: 1955 թ. նրա՝ ֆրանսերենով հրատարակած «Գիշերային փոխադրություն» վերտառությամբ պատմվածքների ժողովածուն 1956 թ. արժանացավ ֆրանսիական «Ռիվարոլ» գրական մրցանակին, որը շնորհվում էր ֆրանսերենով ստեղծագործող այլազգի գրողներին:

Շահնուրի տաղանդը փայլեց ոչ միայն արձակի, այլև ֆրանսերենով հրատարակած բանաստեղծական չորս ժողովածուներում, որոնք ստեղծվեցին գրողի առողջական վիճակի հաճախակի դարձած սրացումների տարիներին («Ոչինչը որոնում» (1942), «Ծպտյալ ճամփորդը» (1946), «Սուրբ համբերություն» (1951), «Բարձրադիր դարավանդներ» (1957)):

Արդեն 1930-ական թվականների վերջից Շահան Շահնուրը տառապում էր ոսկրախտով, որի պատճառով երկար տարիներ բուժվում էր: Մակայն նրա բեղմնավոր աշխատանքը չէր ընդհատվում, և 1950-1960-ական թվականներին նա դարձել էր ֆրանսիական գրականության նշանավոր դեմքերից մեկը, իր համար ապահովել մնայուն, բարձր ու արժանի տեղ թե՛ հայ և թե՛ ֆրանսիական գրականության մեջ:

Գրողի 60-ամյակին ընդառաջ՝ 1960 թ., Հայպետհրատը պատրաստվում էր հրատարակել նրա արձակ գործերի ժողովածուն: 1959 թ. սեպտեմբերի 19-ին Հայաստանի գրողների միության առաջին քարտուղար Էդվարդ Թովիչյանը գրությամբ դիմում է ՀԽՍՀ Մինիստրների խորհրդի նախագահ

Անտոն Քոչինյանին և խնդրում Հայպետհրատին գումար տրամադրել անբուժելի հիվանդությամբ անկողնուն գամված և նյութական ծանր դրության մեջ գտնվող Շահնուրին հոնորար վճարելու համար, որն անմիջապես հասկացվում է:

1963 թ. մեծ շուքով նշվեց Շահնուրի ծննդյան 60-ամյակը, նրա գործերը վերահրատարակվեցին հայերենով և ֆրանսերենով, իսկ 1964 թ. ֆրանսերենով լույս տեսած «Հուր ընդ հրո» բանաստեղծությունների ընտրանին արժանացավ ֆրանսիական ակադեմիայի «Ժուֆրուա Ռենո» պետական մրցանակին:

Այս ընթացքում Շահնուրը սերտ կապեր հաստատեց հայրենիքի, հայ գրողների ու մտավորականների հետ. հատկապես տևական ու ջերմ էր նրա ու Գուրգեն Մահարու մտերմությունը:

1962 թ. հունիսի 28-ին Մահարին գրել է Շահնուրին. «Շահնուր՝ սիրելի, վեպից փոքր և վիպակից մեծ աշխատությունս, որի վրա եմ, վերնագիր չունի: Վերնագիր ր, թե՛ խորագիր, թե՛ անուն... երեքն ալ չունի: Հարուստ մարդ ես, վերնագիր մը ուղարկե: Ունեմ «թեկնածուներ». «Մատյան մահու և անմահության». շատ է ճոռոմ, «Այրվող այգեստաններ». շատ է մասնավոր, «Վանավանդ». շատ է ընդհանուր և անհասկանալի՝ մանավանդ..., «Ողջակիզված կրակնե՛ր». բանի նման չէ, «Նահանջը առանց երգի». սքանչելի է, բայց Շահնուրը առեք է ինձմե, «Նահանջ երգով». տաղանդավոր բանաստեղծ Պարույր Սևակը մի պոեմ է գրել այս վերնագրով: Մնացել եմ գլուխբաց: Վերնագիր մը ուղարկե, շահնուրյան խորագիր մը. պիտի ըսես՝ չեմ կարող, վեպը չեմ կարդացեր, բայց կարդացեր ես...»¹, – հորդորում է Մահարին՝ ավելացնելով, որ գործը նվիրված է Վանի հերոսամարտին՝ մինչև նրա անկումը:

Ի պատասխան Մահարու՝ վերնագրի համար ներկայացրած հայտի՝ Շահնուրն առաջարկել է «Հովն հրձիգին մեղսակից էր» «թեկնածուն»: Շահնուրը նամակում² գանգատվել է նաև, որ ֆրանսերեն գրելու համար իրեն ամբաստանել են իբրև «դասավիք»: Հուլիսի 27-ին Մահարին շնորհակալություն է հայտնել վերնագրի համար և գրել, որ այն կդարձնի բնաբան իր «Այրվող այգեստաններ» վեպի համար, որ գիրքը ձուներու է նրան, իսկ Արմեն Լյուբենի ծնունդը ևս հարստություն է, ինչպիսի հարստություն է նաև Վիլյամ Սարոյանը: «Մտածել, որ Շահնուրեն գատ և միասին դեռ կա Արմեն Լյուբեն անունով ֆրանսիական բանաստեղծ-արձակագիր մը ևս... Վերջերս մեծ եղավ ուրախությունս, երբ ձայնասփյուռով լսեցի Ռուբեն Մելիքի³ և Արսեն

¹ ՀԱԱ, ֆ. 1741, ց. 1, գ. 39, թ. 41-42:

² Գուրգեն Մահարու՝ Հայաստանի ազգային արխիվի անձնական ֆոնդում ցավոք չեն պահպանվել Շահնուրի նամակները, սակայն պատասխան նամակներից հնարավոր է ենթադրել նրա արժարժած հարցերը:

³ *Ռուբեն Մելիք* (Մելիք-Մինասյանց Ռուբեն Լևոնի) (1921-2007) – ֆրանսահայ բանաստեղծ, ստեղծագործել է ֆրանսերենով, բանաստեղծությունների մի շարք ժողովածուների

Երկաթի¹ բարձր գնահատությունը Արմեն Լյուբենիդևի և Շահան Շահնուրիդևի մասին: Ձեռքդ կանաչ... Մեկ հատիկ Շահնուր ունենք, որ նույն մեծ ուժով և զորությամբ կբարձրանա և՛ հայրենի գրականության անդաստանեն, և՛ ֆրանս մեծ գրականության Հելիկոնեն² վեր...»³, – գրել է Մահարին:

Ընթերցողի ուշադրությանն ենք ներկայացնում Արտասահմանյան երկրների հետ կուլտուրական կապի հայկական վարչության նախագահության նախագահ Բերսաբե Գրիգորյանի⁴ և Շահան Շահնուրի նամակագրությունը, գրականագետ Հրանտ Թամրազյանին և ֆրանսահայ ինքնուս նկարիչ, տպարանատեր Ալեքսանդր Օհանյանին ուղղված Շահնուրի նամակները, որոնց բնագրերը պահպվում են Հայաստանի ազգային արխիվի ֆոնդերում: Նամակները հրապարակվում են առանց միջամտությունների:

ԷՄՄԱ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

1

14 օգոստոսի 1959 թ.
Երևան

Հարգելի բարեկամ Շահան Շահնուր,

Արտասահմանյան երկրների հետ բարեկամության և կուլտուրական կապի հայկական ընկերությունը ցանկանում է ունենալ սփյուռքահայ մի շարք անվանի գրողների երկերը՝ ֆրանսերեն թարգմանությամբ: Այդ կապակցությամբ խնդրում ենք մեր ընկերության հասցեով, ըստ հնարավորին շուտ, ուղարկել Ձեր «Պճեղ մը անուշ սիրտ» ստեղծագործության ֆրանսերեն թարգմանությունը:

Հարգանքներով՝ Բերսաբե Գրիգորյան

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 249, թ. 23, պատճեն, մեքենագիր:

հեղինակ է, արժանացել է Ֆրանսիական ակադեմիայի և ֆրանսիական գրողների մրցանակների:

¹ *Արսեն Երկաթ* (Շամյան) (1893-1969) – սփյուռքահայ բանաստեղծ, արձակագիր: Սովորել է Կահիրեի Գալստյան վարժարանում, Փարիզի Սորբոնի համալսարանում, 1966 թ. հաստատվել է Մոնրեալում: Բանաստեղծությունների մեկ տասնյակի հասնող ժողովածուների հեղինակ է:

² Լեռ Հունաստանում: Ըստ հունական դիցաբանության՝ Հելիկոնի վրա բնակվել են մուսաները, իսկ լեռան աղբյուրների ջուրը ոգեշնչել է բանաստեղծներին:

³ ՀԱԱ, ֆ. 1741, ց. 1, գ. 39, թ. 41-42:

⁴ Բեսարբե Գրիգորյանը ԱՕԿՄ-ի վարչության նախագահության նախագահ է ընտրվել 1958 թ. նոյեմբերի 1-ին և պաշտոնավարել մինչև 1966 թ. դեկտեմբերի վերջը (ՀԱԱ, ֆ. 709, ց. 9, գ. 9, թ. 48, գ. 14, թ. 23):

13 ապրիլի 1960 թ.
Երևան

Հարգելի պարոն,

Ինչպես Ձեզ հայտնի է, Ֆրանսիայում լույս տեսնող «ԷՌՕՊ» գրական-գեղարվեստական պարբերականը իր համարներից մեկը նվիրելու է հայ գրականությանն ու արվեստին: Ընդ որում՝ այդ համարը կպարունակի հայ արձակի անթուղոգիա:

Ուրախ կլինեինք, եթե Ձեր գործերից որևէ մեկը տեղ գտներ վերոհիշյալ անթուղոգիայում:

Ուստի թույլ տվեք հուսալ, որ կբարեհաճեք կապ հաստատել «ԷՌՕՊ»-ի դիրեկտոր պարոն Պիեռ Աբրահամի հետ և ներկայացնել ինչ Դուք գտնում եք նպատակահարմար:

Հարգանքներով՝ Բերսաբե Գրիգորյան

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 100, թ. 71, պատճեն, մեքենագիր:

Հ. Գ. Monsieur Piere Abraham
Directeur de la Revue mensuelle, Europe,
21, rue de Richelieu, Paris 1-er

26 հունվարի 1963 թ.
Երևան

Հարգելի բարեկամ,

Կներեք, որ ստույգ հասցեն չունենալու պատճառով չկարողացանք շարունակել Ձեզ հետ սկսված նամակագրությունը: Ուրախ առիթով ուզում ենք այդ կապը վերահաստատել և վստահ ենք, որ հետզհետե այն ավելի կամրապնդվի:

Օրերս Հայպետհրատը լույս ընծայեց Ձեր գործերի միհատորյակը, որն ընդգրկում է «Նահանջը առանց երգի» վեպը, մի շարք պատմվածքներ և այլ գործեր: Վստահ եղեք՝ հետագայում լույս կտեսնի Ձեր գործերի ավելի ընդարձակ ժողովածուն:

Մեզ շատ է հետաքրքրում Ձեր ստեղծագործական ծրագիրը. ի՞նչ եք գրել վերջին տարիներին, ի՞նչ նոր գործով եք ուրախացնելու սփյուռքի և հասկապես Հայաստանի ընթերցողներին, որոնք առաջին իսկ օրից բարձր են գնահատել Ձեր վեպը, պատմվածքներն ու գրականագիտական հոդվածները: Այս առթիվ խնդրում ենք մեզ ուղարկել ֆրանսերեն լեզվով լույս տեսած Ձեր գործերը:

1963 թվականի համար մեր Ընկերությունը Ձեզ բաժանորդագրել է «Գրական թերթ», «Սովետական գրականություն», «Սովետական Հայաստան», «Սովետական արվեստ» ամսագրերը: Հուսով ենք՝ կանոնավոր կստանաք:

Գրեցե՛ք Ձեր առողջական վիճակի մասին: Ձեզ ցանկանում ենք քաջառողջություն, ստեղծագործական նորանոր հաջողություններ:

Խորին հարգանքներով՝ Բերսաբե Գրիգորյան

Հ. Գ. Ուղարկում ենք Ձեր միատորյակից հինգ օրինակ¹, ինչպես նաև Հայաստանի քառասնամյակի, Երևանի և պետական պատկերասրահի պլանները և «Սասունցի Դավիթը»: Խնդրում ենք գրեք, թե հայաստանյան ինչ գրքեր կցանկանայիք ունենալ:

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 304, թ. 25, պատճեն, մեքենագիր:

4

22 փետրվարի 1963 թ.

Սեն Ռաֆայել

Յարգելի Տիկին Բ. Գրիգորեան,

Կը հաստատեմ ստացած ըլլալ Ձեր 26 Յունուար թուակիրը, իմ **երկերս**, մեկէ աւելի օրինակներով, ինչպես նաև «Գրական թերթը», որ հասցէիս կը ժամանէ կանոնաւոր կերպով: Այս բոլորի համար կը յայտնեմ իմ անկեղծ շնորհակալութիւնս:

Հատորը ունի շատ ներկայանալի և ճաշակաւոր տեսք: Ստ. Ալաջաջեանի² «Երկու խօսքը»³ խղճամիտ աշխատութիւն մըն է, որ ոչ միայն համակրութեամբ, այլև ներողամտութեամբ կը մօտենայ իմ այս երիտասարդական էջերուս: Աւելցնեմ որ, ճշմարտութեան հաւատարիմ կը մնայ ան, գէթ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ (կը սխալի, սակայն, ըսելով թէ ես ֆրանսերէն լեզուն ընդգրկած եմ՝ քիչ մը դրամի համար: Այս հաստատումը հիմովին անճիշդ է):

Նշմարեցի որ բնագիրս ենթարկուած է մկրատումներու և յապաւումներու: Տպագրական անխուսափելի սխալներէն զատ, կան դեռ օտար բառերու և ասութիւններու անճիշդ բացատրողականներ: Կը ցաւիմ որ ընթերցողը պիտի մնայ մտամոլար՝ երբ ջանայ մեկնել նախադասութիւններ՝ որոնց իմաստը մթագնած է:

---

¹ Տե՛ս **Շահնուր Շ.**, Երկեր, Երևան, 1962:

² Ստեփան Եղիայի Ալաջաջյան (1924-2001) – գրող, թարգմանիչ, ՀԽՍՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ: 1967-1975 թթ. Հայաստանի գրողների միության վարչության քարտուղար: 1992 թվականից ապրել է ԱՄՆ-ում:

³ Տե՛ս **Ալաջաջյան Ստ.**, Երկու խոսք // **Շահնուր Շ.**, նշվ. աշխ., էջ 3-7:

Յիշած ըլլալու համար օրինակ մը, թուիմ էջ 140-ի **թուրքը**, որ իբր **հայ** մեկնաբանուած է: Բնա՛վ երբեք: Թուրքը թուրք կը նշանակէ, ամենայն պարզութեամբ: Եւ ո՛չ թէ **հայ**: Այդու իսկ, ինդրոյ առարկայ անցքը կը զգենու ազգային-քաղաքական իմաստ մը, զոր ստորագրած են իմ բոլոր քննադատներս: Բու՛ն իմաստը աս է. «Նախորդ սերունդի մեր ղեկավարները զմեզ խաբեցին»:

Այս կետերը ոչ մէկ կերպով չէին կրնար մթագնել այն ճշմարիտ հրճուանքը, որով կընդունեն երկերս, ինչպէս այն բոլոր երկասիրութիւնները զոր Երևան կարտադրէ, տալով ապացոյցը իր յառաջադիմութեան և նուաճումներուն: Մփիւռքը հպարտ է Ձեր վերելքով:

Ձերդ՝ սիրով Շահան Շահնուր

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 305, թ. 79, ինքնագիր:

5

12 ապրիլի 1963 թ.

Երևան

Հարգելի պարոն Շահնուր,

Ուրախությամբ ստացել ենք Ձեր նամակը: Առավել ուրախությամբ հայտնում ենք, որ Սովետական Հայաստանի ընթերցասեր հասարակայնութիւնը շատ լավ ընդունեց այստեղ հրատարակված Ձեր գիրքը: Թէն Դուք ներողամտաբար եք մոտեցել հատորում տեղ գտած սխալներին, սակայն գրաքննադատությունը և Ձեզ սիրող-ընթերցողները նվազ ներողամիտ են: Գուցէ արդէն լսած կլինեք, որ Ձեր պատմվածքներից մի քանիսը լույս են տեսել ռուսերեն լեզվով ռուսական պարբերականներում:

Ձեր դիտողությունը հատորի «Երկու խոսք»-ում գրված այն մտքի վերաբերյալ, թէ Դուք սկսել եք ֆրանսերեն գրել «քիչ մը դրամի համար», միանգամայն իրավացի է: Այդ դիտողությունը ընդունեց նաև ընկեր Ալաջաջյանը: Մենք հավատում ենք նաև Ալաջաջյանի այն հավաստիացմանը, որ նա այդ միտքը արտահայտել է ոչ թէ Ձեր «դրամասեր» լինելը ցույց տալու, այլ կապիտալիստական երկրում հայ գրողի նյութական անձուկ վիճակը նկարագրելու համար: Այնպես որ եկեք մի նեղացեք այդ թյուրիմացությունից, որը, ըստ ընկ. Ալաջաջյանի, կբացատրվի և կսրբագրվի այստեղի մամուլում լույս տեսնելիք գրախոսականներում:

Շատ հարգելի պարոն Շահնուր,

Արտասահմանի հետ բարեկամության և մշակութային կապի հայկական ընկերության անդամները և Ձեր բազմաթիվ ընթերցողները շատ են հետաքրքրվում Ձեր առողջական վիճակով, սակայն Դուք զլանում եք անգամ ժլատորեն գրել Ձեր մասին: Բարի եղեք մտերմաբար զրուցելու մեզ հետ Ձեր նամակներում և գրելու Ձեր ցանկությունների և հետաքրքրությունների

մասին, մեր սովետական հայրենիքի, գրականության և մշակույթի վերաբերյալ:

Հարգանքներով՝ Բերսաբե Գրիգորյան

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 305, թթ. 77-78, պատճեն, մեքենագիր:

6

1 օգոստոսի 1963 թ.

Սեն Ռաֆայել

Միրելի Տիկին,

Զուգադիպությունը այնպես ուզեց, որ Ձեր սրտագործով հեռագիրը ստանամ Յուլիսի արևակեզ օր մը, երբ թմբիրը և պապակը կը տիրապետէին մեր երկրամասին վրայ, ճպուռներու խելայեղ և երկարուձիգ ճոհնչին մէջ: Բնական է որ, իմ շրջապատիս համատարած երաշտին մէջ, Ձեր խօսքը ստանայի որպէս կենսախայտ և անապակ ջուր: Մի՛ տարակուսէք, կ'աղաչեմ, իմ փոխադարձ զգացումներուս անկեղծութեան: Կը ճանչնաք մեր գրական բերքը: Շատ պատճառներ չունինք անով հպարտանալու: Բայց մինչ տկար է և համեստ՝ մեր գրականությունը, աներկբայելի մեծությունը մը ունի մեր գրագէտին յառաջադիմական ընթացքը, ինչպէս որ մեծ է անոր ցոյց տուած գուրգուրանքը, հանդէպ մեր լեզվին, սահմանին այս կողմն ըլլայ թէ այն կողմը: Մշակութային կապի Ձեր Միությունը պատնէշ բարձրացաւ երբ օրը տարաժամած էր: Բայց գիշերային պահակները աւելի ևս աչալուրջ ըլլալու սովոր են: Շատ մը բաներ մեզ մտածել կուտան թէ, անոնք պիտի ողջունեն արշալույսը, աւել լի յուսալից քան երբէք:

Ձերդ՝ յարգանքներով Շահան Շահնուր

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 307, թ. 149, ինքնագիր:

7

19 օգոստոսի 1963 թ.

Երևան

Մեծարգո բարեկամ,

Ստացանք Ձեր 1 օգոստոսի թվակիր նամակը: Ուրախությամբ իմացանաք, որ մեր ողջույնի հեռագիրը այդքան ոգևորել է Ձեզ: Կրկին ու կրկին շնորհավորելով Ձեր վաթսունամյակը՝ հաճույքով ողջունում ենք Ձեր նամակի հատկապէս վերջին տողում արտահայտված լավատեսական եզրակացությունը: Միանգամայն ճիշտ էք նկատել, թե այսօր մեր երկրի ու մեր ժողովրդի «արշալույսը ավելի հուսալից է, քան երբէք»: Իսկ չե՞ք գտնում, հարգելի բարեկամ, որ Ձեզ անհրաժեշտ է սեփական աչքերով տեսնել հայ-

րենիքը, մեր ժողովրդի կյանքն ու կենցաղը: Արդյոք Դուք չեի՞ք համաձայնվի թեկուզ մեկ-երկու շաբաթով մեր Ընկերության հյուրը լինել Հայաստանում:

Հայաստանի մամուլը նշեց Ձեր վաթսունամյակը: «Երևան» և «Գրական» թերթերում¹, ինչպես և «Սովետական գրականություն» ամսագրում² լույս տեսան նյութեր Ձեր կյանքի ու ստեղծագործության մասին: Ուրախությամբ ուղարկում ենք այդ համարները: Մեր Ընկերությունը ծրագրել է այդ օրը նշել, երբ քաղաքի մտավորականությունը վերադառնա ամառային հանգստից:

Հայաստանի գրողների միության և մեր Ընկերության համատեղ նիստը՝ նվիրված Ձեր վաթսունամյակին, տեղի կունենա սեպտեմբերին: Ճշգրիտ օրվա մասին կհայտնենք:

Հույս ունենք, որ այսուհետև մեզ ավելի հաճախակի կգրեք:

Խնդրում ենք գրեք Ձեր գրական գործունեության և առողջության մասին:
Հարգանքներով՝ Բերսաբե Գրիգորյան

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 307, թ. 147, պատճեն, մեքենագիր:

8

8 սեպտեմբերի 1963 թ.

Սեն Ռաֆայել

Միրելի Տիկին նախագահ,

Շնորհակալությամբ ստացայ Ձեր 19 Օգոստոս թուակիրը, ինչպես նաև բազմաթիւ կտրոններ երևանեան մամուլէն, բոլորն ալ խոռովիչ և շահեկան՝ իրենց համակրական արտայայտութիւններով և բարեմաղթանքներով: Այսօրուան թղթաբերը ինծի յանձնեց վերջին յօդուած մը ևս, Շահէ Տատուրեանէ³, «Սովետական Հայաստան»-էն անջատուած⁴: Ա՛յս վերջինին առաւելութիւնը, իր նախորդներուն վրայ, սա է թէ՛ հոն յստակօրէն մատնանիշ եղած են գիրքիս տպագրական թերութիւնները և յապաւումները, այլ մանաւա՛նդ անճիշտ թարգմանութիւնը՝ ֆրանսերէն բառերու և ասութիւններու: Ուրախութեամբ հաստատեցի, որ պրն. Տատուրեանի ֆրանսերէնը հեռու է զուտ

---

¹ Տե՛ս **Քեշիշյան Գ.**, Շահան Շահնուր (ծննդյան 60-ամյակի առթիւ) // Երևան, 3 օգոստոսի 1963, **Թոփչյան Ալ.**, Հայրենիքը վերջին զանգն է (Շահան Շահնուրի ծննդյան 60-ամյակի առթիւ) // Գրական թերթ, 16 օգոստոսի 1963:

² Տե՛ս Շահան Շահնուր // Սովետական գրականություն, 1963, թիվ 8, էջ 116-118, **Թոփչյան Ստ.**, Շահան Շահնուրի խոստովանությունը // նույն տեղում, էջ 119-122, **Ալիքյան Ա.**, Շահան Շահնուրի «Գիշերային փոխադրություն» գիրքը // նույն տեղում, էջ 123-125:

³ *Շահէ Սամվէլի Տատուրյան* (1911-1990) – հասարակական գործիչ, հրապարակախոս: Ֆրանսիական դիմադրական շարժման հայկական կազմակերպության ղեկավարներից: 1947 թ. հայրենադարձվել է, 1948-1982 թթ. աշխատել է Հայաստանի հեռուստառադիոպետությունում:

⁴ **Տատուրյան Շ.**, Շահան Շահնուր // Սովետական Հայաստան, 31 օգոստոսի 1963:

բառարանային ըլլալէ: (Միջանկեալ ըսեմ որ, սիսալ թարգմանութիւնները զիս աւելի զուարճացուցած էին քան թէ նեղսրտած):

Գալով Ձեր ազնիւ հրաւերին, պէտք կա՞յ միթէ ըսել թէ որքա՛ն շատ կը խօսի ան իմ սրտիս: Երկու ամիս առաջ ստացայ նմանօրինակ հրաւեր մը, որ ինծի փոխանցուած էր պատուական Գուրգեն Մահարիի խողովակով: Հոս ստիպուած եմ Ձեզի պատասխանել այն՝ ինչ որ ըսի արդէն Մահարիի-ֆիզիքսպէս անկարող եմ տոկալու երկար ճամբորդութեան մը յոգնութիւններուն: Այն հաստատութեան մէջ, ուր հիւրընկալուած եմ ներկայիս, կապրեմ հիւանդապուհուհիի մը մշտական և աչալորջ հսկողութեանը տակ: Թէն իմ հիւանդութիւնս անցած-գացած է, բայց իր թողած աւերները կը մնան անջնջելի:

Խնդրելով որ ընդունեք, սիրելի Տիկին, իմ ջերմ համակրանքիս հաւաստիքը, կը մնամ Ձերդ՝ յարգանօք Շահան Շահնուր:

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 309, թ. 3, ինքնագիր:

9

4 հոկտեմբերի 1963 թ.
Երևան

Մեծարգո բարեկամ,

Ձեր 8 սեպտեմբերի նամակից հաճույքով իմացանք, որ Ձեր 60-ամյակի առթիվ հայաստանյան մամուլում տպագրված նյութերը գոհունակությամբ եք ընդունել:

Մեզ ուրախացնում է Ձեր լայնախոհությունը թարգմանական սիսալների և այլ մանրուքների նկատմամբ: Իսկապէս որ կարևորը երևույթն է՝ սփյուռքահայ գրականությունը և նրա մշակներին Հայրենիքի լայն հասարակությանը ներկայացնելու, հայ ժողովրդի երկու մեծ հատվածները իրար մերձեցնելու ուղղությամբ գործադրված ջանքերի հաջողությունը:

Շատ ենք ափսոսում, որ վատառողջության պատճառով չեք կարող այցելել Հայրենիք:

Հաճույքն ունեմ հայտնելու, որ Ձեր 60-ամյակի հոբելյանը մեր Ընկերությունը նշում է հոկտեմբերի տասին: Համապատասխան նյութերը, ինչ խոսք, ժամանակին կուղարկենք:

Թույլ տվեք կրկին ու կրկին շնորհավորել Ձեզ՝ ցանկանալով քաջառողջություն, ստեղծագործական նոր հաջողություններ:

Անկեղծորեն Ձեր՝ Բերսաբե Գրիգորյան

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 309, թ. 2, պատճեն, մեքենագիր:

24 հոկտեմբերի 1963 թ.
Երևան

Մեծարգո բարեկամ,

Հաճույք ունեմ տեղեկացնելու, որ անցած շաբաթ՝ հոկտեմբերի 12-ին, մեր Ընկերությունը իր սրահում հանդիսավոր կերպով նշեց Ձեր ծննդյան 60-ամյակը: Երեկոյին հավաքվել էին գրողներ, ուսուցիչներ, մշակույթի և արվեստի ներկայացուցիչներ, երիտասարդ գրասերներ:

«Սովետական գրականություն» ամսագրի խմբագիր, գրող Ստեփան Կուրտիկյանը, բաց անելով երեկոն, ներկաներին ծանոթացրեց Ձեր կյանքը և գնահատանքի խոսք ասաց Ձեր գրական ստեղծագործության մասին: Այնուհետև գրող Ստեփան Ալաջաջյանը ավելի հանգամանորեն խոսեց Ձեր ստեղծագործության մասին, վերլուծեց մի քանի երկեր՝ ցույց տալով Ձեր արվեստի առանձնահատկությունները:

Ողջույնի ջերմ խոսքով հանդես եկավ նշանավոր բանաստեղծ Վաղարշակ Նորենցը, որն առաջ քաշեց սփյուռքահայ գրականության լավագույն ներկայացուցիչներին ավելի լայնորեն ծանոթացնելու խնդիրը:

Հարգանքներով՝ Բերսաբե Գրիգորյան

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 309, թ. 67, պատճեն, մեքենագիր:

3 նոյեմբերի 1963 թ.
Սեն Ռաֆայել

Յարգելի Տիկին Բերսաբե Գրիգորյան,

Հոկտեմբեր 12 -ի հանդիսությունը իր արձագանքը գտած էր մեր տեղական մամուլի մեջ, անշուշտ խռովելով սիրտս: Իմ շա՛տ անկեղծ և խորին համակրանքս փոխանցեցեք, խնդրեմ, բոլոր անոնց, որոնք կազմակերպեցին այս հաւաքոյթը և մասնակցեցան անոր, մասնաւորաբար երկու բանախօսներուն, պ.պ. Ստեփան Կուրտիկեանի և Ստեփան Ալաջաջեանի, որոնց կրկնակ յօդուածները, տեղւոյդ թերթերուն մեջ, եղած էին արդէն կանխանշանը այն համակութեան և ներողամիտ հայեցողութեան զոր կը տածին ինծի հանդէպ:

Գալով բանաստեղծ Վաղարշակ Նորենցի, որուն մասնակցութիւնը երեկոյթին մասնաւորաբար թանկագին է ինծի համար, ըսեմ որ՝ գրագետներու փոխադարձ ծանօթութիւնը մէկն է այն հարցերէն, որոնք պէտք ունեն Նորենցի նման անձնաւորութեան մը ջատագովութեան և պաշտպանութեան: Կան հմայիչ ձայներ որոնք կ'արձագանքեն մինչև հեռու աշխարհներ:

Ձերդ՝ յարգանքով Շահան Շահնուր

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 310, թ. 52, ինքնագիր:

10 դեկտեմբերի 1963 թ.
Երևան

Մեծարգո պարոն Շահնուր,

Ձեր 3 նոյեմբերի թվակրի մեջ հուզմունքով կարդացինք, որ գոհունակությամբ եք ընդունել Ձեր 60-ամյակը մեզ մոտ նշելու իրողությունը:

Նման միջոցառումները, ինչպես և մամուլի մեջ տպագրվող հոդվածները այն հաջող միջոցներից են, որ նպաստում են Հայրենիքի և սփյուռքի գործիչների փոխադարձ ծանոթացմանը, նրանց միջև բարեկամական կապեր ստեղծելուն, այդպիսով նաև մեր ժողովրդի երկու մեծ հատվածների փոխադարձ մերձեցմանն ու միասնությանը:

Ի դեպ՝ Ձեր ստեղծագործության մասին ջերմ հոդված է տպագրել նաև մեր Ընկերության օրգան «Սովետական Հայաստան» ամսագիրը: Հոդվածի հեղինակն է մեր Ընկերության աշխատակից, արձակագիր ընկեր Գրիգոր Քեշիշյանը¹: Սիրով ուղարկում եմ նաև այդ համարը:

Հայտնում ենք, որ 1964 թ. հունվարից Ձեր հասցեով կուղարկենք «Սովետական Հայաստան», «Սովետական գրականություն», «Սովետական արվեստ» հանդեսները և «Գրական թերթ»-ը: Հուսով ենք, որ թերթելով այդ հանդեսները, Ձեզ համար հետաքրքիր նորություններ կգտնեք հայրենի մշակույթի կյանքից:

Ձեր նամակի բովանդակությանը ծանոթացրել ենք Վաղարշակ Նորենցին, Ստեփան Կուրտիկյանին և Ստեփան Ալաջաջյանին: Նրանք խնդրեցին իրենց շնորհակալությունը հայտնել Ձեր ջերմ խոսքերի համար և ասացին, որ առանձին նամակներ են գրելու Ձեզ: Տիկին Բ. Գրիգորյանը արձակուրդի մեկնելու կապակցությամբ բացակայում է Երևանից, դրա համարել էլ չկարողացավ անձամբ պատասխանել Ձեր նամակին:

Թույլ տվեք քաջառողջություն և ստեղծագործական եռանդ մաղթել Ձեզ:

Անկեղծ հարգանքով՝ Ընկերության նախագահի տեղակալ
Ա. Մարտիրոսյան

Ֆ. 709, ց. 3, գ. 310, թթ. 50-51, պատճեն, մեքենագիր:

¹ Տե՛ս **Քեշիշյան Գ.**, Սփյուռքահայ կյանքի մեծ նկարիչը (Շահան Շահնուրի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ) // Սովետական Հայաստան, 1963, թիվ 9, էջ 29-30:

23 հունիսի 1965 թ.
Մեն Ռաֆայել

Միրելի Հր. Թամրազեան,

Հետաքրքրությամբ և լարուած ուշադրութեամբ կարդացի Ձեր գիրքը, որ առաջին ընդարձակ ուսումնասիրութիւնն է, որ նուիրած ըլլայ Ատոմ Եարճանեանի անձին և գործին¹: Գրականագետի և խղճամիտ պրպտողի Ձեր արժանիքներուն վրայ կուգայ աւելնալ Ձեր լեզուն, որուն գեղեցկութիւնը այնքան կը մոտենայ մեր հեշտալուր աշխարհաբարին: Այս երկրորդ անգամ է որ Երևան ինձի կը պարզէ բացառիկ վայելքը, թրքահայ գրագետի մը գործին մէջ մխրճուելու, և ատով իսկ վերապրելու՝ մեր գրական կեանքին խոովիչ երէկը: Առաջին հատորը, որ նուիրած էր Սրբուհի Տիսաբ Փաշայի², գերծ էր այն ողբերգական մթնոլորտէն, որ կը յուզի և կը ճնշէ Ձեր գիրքի վրայ: Ես անոնցմէ եմ, որոնց համար Ապրիլ 11-ը³ հեռու է տարուան մէկ օրը ըլլալէ: Մեր ողբերգական կեանքին ամէն մէկ օրը, այ՛ն, ամէն մէկ օրը, իր մէջ կը հաշուէ սև բոպէ մը, որ կը կոչուի Ապրիլ 11:

Ատոմ Եարճանեան այնպիսի մէկն էր, որ կը սարսափէր ի՛ր իսկ ստուերէն: Ան վախկոտ էր՝ ծայր աստիճան: Իր առնական քոյրը կը վկայէ, որ սենեակին խորը կերթար ապաստանել Ատոմ, երբ միայն լսէր հնչեղ ոտնաձայնը անցորդ ոստիկանի մը: Այս վկայութիւնը կասկածի տակ դնել դիւրին չէ, երբ խորհուի, որ ճիշդ և խժալուր աղաղակը օտար բաներ չեն դիւրայոյզ երկչտններու: Երբ այս այսպէս է, մարդ կը փշաքաղէ խորհելով, թէ ի՛նչ կրնայ եղած ըլլալ եղերաբախտ հայորդիին հոգեվիճակը, ի տես բարբարոս ջարդարարներու վոհմակին: Կան ողբերգութեններ, որոնց խորը թափանցել հնար չէ:

Գալով իմ ցուցմունքիս (էջ 117) կասկած չ'եկայ, որ դեռատի Ա. Ե.-ն⁴ խորապէս դրոշմուած է Մեթեոլինքի⁵ Serres Chaudes-ով⁶, ինչպէս Վարուժան՝ ազդուած նոյն հեղինակին Douze Chansons-ներէն⁷: Իմ ցուցմունքս ուրիշ բան չընէր, եթէ ոչ ցոյց տալ տաղանդին կազմութեան հանգրուանները: Ան երբէք չը կրնար վնասել վերոյիշեալ գրագետներու համբաւին: Դիտելի է նաև որ,

¹ Տե՛ս **Թամրազյան Հ.**, Միամանթո, Երևան, 1964:

² Խոսքը վերաբերում է Ալբերտ Շարուրյանի «Սրբուհի Տիսաբ: Կյանքը և ստեղծագործությունը» (Երևան, 1963) գրքին:

³ Ըստ հին տոմարագրության՝ ապրիլի 11-ը համապատասխանում է ապրիլի 24-ին:

⁴ Ակատի ունի Միամանթոյին (Ատոմ Յարճանյան):

⁵ *Մորիս Մետեոլինգ* (1862-1949) – բելգիացի գրող, դրամատուրգ և փիլիսոփա: Ստեղծագործել է ֆրանսերէնով, 1911 թ. արժանացել Նոբելյան մրցանակի: Փարիզում մտերմացել է ֆրանսիացի սիմվոլիստների հետ, որոնք նրա վրա թողել են մեծ ազդեցություն:

⁶ Խոսքը վերաբերում է 1889 թ. տպագրված Մ. Մետեոլինգ պոեմների՝ «Ձերմոց» խորագրով ժողովածուին:

⁷ «Տասներկու երգեր» խորագիրը կրող սույն ժողովածուն լույս է տեսել 1896 թ.:

անոնք, որոնց անունը միշտ կը յիշուի գուգորդաբար, անոնք առաւելապէս սնուած են, իրենց երիտասարդ տարիքին, Պելճիքայի¹ երկրորդական սիմպօլիաթներով, ինչպէս՝ Մեթեռլինք, Վերհառն², Մաքս Էլսքամբ³, Ժորժ Ռօտենպար⁴, փոխանակ բարձրանալու դեպի ակը սիմպօլիզմին, այսինքն դեպի Ռենպօ⁵, Մալլառմէ⁶, Վեռլեն⁷ – անշուշտ Պօտրլէռ⁸ վերջ: Ատով կը բացատրուի այն մասնայատուկ միաթիսիզմը, որ երբեմն տեղ կը գտնէ իրենց գրութիւններու մէջ:

Գրական վերոյիշեալ ազդեցութիւնէն աւելի կարևոր է այն տարակարծութիւնը, որ միշտ տիրած է Ա. Ե.-ի տաղանդին շուրջ, և որ դեռ կը գտնէ իր արձագանքը՝ Ձեր աշխատասիրութեան մէջ (էջ 206 և 245): Թէ այսօր Սփիւռքը ինչպէ՞ս կը դատէ Ա. Ե.-ի երկը, այդ բանը Դուք պէտք է գիտնաք, առանց որ ես խօսք առնիմ:

Մնաց որ, շատ երկարեցաւ իմ նամակս: Ո՛չ տարիքս և ո՛չ ալ առողջութիւնս կը թոյլատրեն մանրամասնօրէն արտայայտուելու բարդ խնդիրներու մասին: Տեսէ՞ք ցաւս: Կաղանդի առթիւ Երևանէն ստացայ մէկէ աւելի սիրազեղ բացիկներ, առանց որ ոյժը ունենամ անոնց պատասխանելու պատշաճօրէն: Կը խնդրեմ որ ներողամիտ ըլլաք ինծի, բոլորդ ալ:

Ձերդ՝ լաւագոյն զգացումներով Շահան Շահնուր

Ֆ. 297, ց. 1, գ. 23, թ. 1 և շրջ., ինքնագիր:

---

¹ Նկատի ունի Բելգիան:

² *Էմիլ Վերհառն* (1855-1916) – բելգիացի ֆրանսալեզու բանաստեղծ և դրամատուրգ, սիմվոլիզմի հիմնադիրներից մեկը: Մտերիմ է եղել նաև հայ գրողներ Էդգար Շահինի և Արշակ Չոպանյանի հետ, «Աղաղակը» վերնագրով բանաստեղծություն է նվիրել 1915 թ. Հայոց եղեռնի զոհերին (1917 թ. այն հրատարակվել է հայերեն), 1913 թ. Ա. Չոպանյանի հրատարակած «Կյանք և երազ» գրքի առաջաբանի հեղինակն է:

³ *Մաքս Էլսքամբ* (1862-1931) – բելգիացի սիմվոլիստ բանաստեղծ, լեզվի և գրականության ֆրանսիական թագավորական ակադեմիայի անդամ:

⁴ *Ժորժ Ռոդենբախ* (1855-1898) – սիմվոլիստ բանաստեղծ, արձակագիր: XX դարասկզբին համարվել է ֆրանսալեզու խոշորագույն սիմվոլիստ գրողը:

⁵ *Արթուր Ռեմբո* (1854-1891) – ֆրանսիացի սիմվոլիստ բանաստեղծ: Բողլերի և նրա ստեղծագործությունները XX դարասկզբի պոեզիայի վրա ունեցել են մեծ ազդեցություն:

⁶ *Ստեֆան Մալլառմէ* (1842-1898) – ֆրանսիացի սիմվոլիստ բանաստեղծ: Նրա պոեզիան հեղաշրջում է առաջացրել XX դարասկզբի արվեստի մեջ, մասնակցել է այնպիսի ուղղությունների ձևավորմանը, ինչպիսիք էին կուրիզմը, դադաիզմը, ֆուտուրիզմը և սիմվոլիզմը:

⁷ *Պոլ Վեռլեն* (1844-1896) – ֆրանսիացի բանաստեղծ, կրել է Արթուր Ռեմբոյի և Շառլ Բողլերի ստեղծագործությունների ազդեցությունը:

⁸ *Շառլ Բողլեր* (1821-1867) – ֆրանսիացի բանաստեղծ, արվեստաբան, քննադատ, թարգմանիչ: XIX դարի վերջերին Բողլերի թե՛ արձակ և թե՛ չափածո գործերը թարգմանվել են հայերեն և տպագրվել մամուլում:

Միրելի Ա. Օհանեան,

Եթէ նոր զիրքի մը հրատարակութիւնը տեսակ մը ծննդաբերութիւն է (և ուրիշ ինչ կրնայ ըլլալ) իմ բաց տոմարը¹ չէր կրնար ընտրել լաւագոյն օր մը, ձեռքս հասնելու համար, քան թէ Հինգշաբթի օրը, երբ աշխարհ կը պատրաստուեն տօնել Joyeux Noël²: Հատորին արտաքին տեսքը, որ քոյ նուրբ ճաշակին և ճշմարիտ հոգածութեան պտուղն է, զիս գմայելցուց իր գուսպ ազնուականութեամբ: Եթէ ան ասելի գեղափայլ է քան իր նախորդը, «Յարալեզները», այդ բանը կը պարտի ո՛չ այնքան plastification-ի³, որքան մեր անձնական ծանօթութեան: Այն թանկագին յիշատակը գոր պահած եմ մեր փարիզեան հանդիպումէն, չէր կրնար ասելի գեղեցիկ չընել այն՝ ինչ որ արդէն իսկ գեղեցիկ է ըստ ինքեան: Սրտանց կը յայտնեմ իմ շնորհակալութիւնս, սիրելի Օհանեան, և կը մաղթեմ որ զիրար կրկին տեսնելու բաղդը ունենանք:

Քոյդ՝ Նոր տարվոյ լավագոյն մաղթանքներով Շահան Շահնուր

Ֆ. 1125, ց. 1, գ. 16, թ. 1, ինքնագիր:

Эмма Овсепян – Из переписки Шагана Шагнура

Шаган Шагнур является одним из выдающихся зарубежных армянских писателей. Созидая на армянском и французском, он обеспечивал постоянное высокое и достойное свое место и в армянской и во французской литературе.

В 1963 г. в Ереване было широко отмечено 60-летие писателя, на родине были изданы его произведения.

Шагнур вел переписку с представителями интеллигенции и писателями Армении. Публикуемые письма являются частью этой переписки.

Emma Hovsepyan – From the Correspondence of Shahan Shahnur

Shahan Shahnur is a significant member of diaspora's literature of XX century. He earned his high, enduring and rightful place in both French and Armenian literature by his French and Armenian works. The writer's 60th anniversary was celebrated in 1963. His books were published in the motherland. He corresponded with the Armenian writers and intellectuals. This is a little selection from those letters.

¹ Նկատի ունի իր «Բաց տոմարը» զիրքը (1971):

² Սուրբ ծնունդը (ֆր.):

³ Հարմարեցան (ֆր.):